

Kvindesagen 1871—79.

Af George V. Manicus.

I.

Religiøse Retninger. Filosofiske Diskussioner.

Den norske Forfatterinde, Camilla Collets Skrifter have, som bekjendt, i den senere Tid fremkaldt en lille Literatur hos os om Kvindesagen, der har et ejendommeligt Præg. Den bærer nemlig dels Vidnesbyrd om den stærke Paa-virkning, den religiøse og kirkelige Bevægelse i Danmark har haft paa den til Selvtænkning tenderende Del af Kvindeverdenen, dels synes den at vise, at der her føres en Slags isoleret Fægtning, afsides fra Brydningen i de store Kulturlande samt paa en Mark, der tildels for længere Tid siden er bleven forladt af udenlandske Men-ingsfællers og Modstanderes Rækker. En delvis Løsning af de vigtigste Opgaver, der her foreligge, kræver øjen-synligt en Svingning i hele den civiliserede Verdens Op-fattelse af mange Forhold. Samarbejdet fremtræder her som særlig hensigtsmæssigt, og et Overblik over, hvad der er passeret, og hvorhen der arbejdes i den store europæiske Lejr, turde være tidssvarende.

Et saadant Samarbejde har allerede i en Række af Aar fundet Sted mellem adskillige af de ledende Person-

ligheder i England, Holland, de forskjellige tyske Stater og Schweiz. Det karakteriserer sig ved en Tilbøjelighed til mere og mere at forlade den almindelige theoretiske Diskussion og at samle Kræfterne om bestemt præciserede, praktiske Formaal, hvis Opnaaelse er et nødvendigt Grundlag for al videre Fremme af Kvindesagen, medens det samtidig anses for en given Ting, at denne i forreste Række altid nærmest har berørt og vil komme til at berøre Kvinderne af den dannede Mellemlasse. Den større Ligartethed i Familjelivet, i det hidtidige Opdragelsessystem, i de religiøse Forhold og i hele Tænkemaaden, forklarer dette Samarbejde mellem fremragende Repræsentanter af de germanske Nationer og det turde vel anses for sandsynligt, at Kvinder fra det skandinaviske Norden alt for længe siden havde sluttet sig hertil, dersom vor Tids internationale og sociale Bevægelse havde været istand til at udfylde den dybe Kløft, som de nationale Stridigheder og politiske Overgreb have tilvejebragt mellem de forskjellige Grene af en stor fælles Hovedstamme. — Saaledes som Forholdene nu engang have formet sig, staar imidlertid Bevægelsen paa Kvindesagens Omraade i de skandinaviske Lande, skjønt paavirket i sine store Hovedtræk fra Udlandet, dog temmeligt isoleret og deler i saa Henseende Skjæbne med den, der finder Sted i flere af de romanske og slaviske Stater.

Det er allerede bleven fremhævet, at det religiøse Moment hos os har givet den almindelige Diskussion et særligt Præg. Undtages der fra de i den senere Tid fremkomne Indlæg den Afhandling af Frøken Kirstine Frederiksen («Kvindesagen og Socialismen», Nationaløk. Tidsskrift XII, 53 fg.), der behandler Sagen som et moderne socialt Spørgsmaal, faar man af de fleste andre

offenliggjorte Pjecer et Indtryk som om der, efter engelsk eller amerikansk Mønster, var bleven oprettet et Universitet for Kvinder hos os og som om man i Forfatterinderne havde en Del vordende Theologer for sig, der diskuterede en Sag indenfor forud bestemt afstukne Grænser. Der citeres Bibelsprog, kirkelige Avtoriteter føres i Marken og de Dogmer, der særlig pointeres i den nyeste Tid for at støtte en særegen kristelig Verdensanskuelse, lægges til Grund for Muligheden af en velsignelsesrig Udvikling. Det er særlig «Grundtvigianismen», hin kirkelige Bevægelse, der har en væsenlig, maaske sin væsenligste Støtte hos den danske Kvinde af den dannede Mellemlasse, der fra mange Punkter synes at lyse frem af de fremkomne literære Indlæg, særlig dem der skyldes Fru Hilda Aagaard («Fra de Lidendes Lejr») og Lja Flejn («Fra de Talendes Lejr» og: «Adskilligt om og til Kvinden»).

Det er forstaaeligt, at Grundtvigianismen i en Tid, hvor hos os andre stærke aandelige Strømninger, der efter deres Natur og Væsen formaaede at fængsle de mere aandelig højbaarne Kvinders Tankesæt, næsten fuldstændig savnedes, har kunnet paavirke Sindene som sket er. Den har Sider, der lade sig bøje ind i hele den særegne kvindelige Følelserverden. Den lader Plads aaben for den dybe Tilbøjelighed hos Kvinden for det Excentriske og Mystiske og den har fremfor Alt en dyb poetisk Understrøm, der i saa Henseende giver den et stort Fortrin over andre kirkelige Retninger og paa en Maade danner et Ækvivalent for dens mange Svagheder. Det er disse Sider, der rimeligvis ville yde den en mere varig Fremtid end den, der synes at kunne spaas den ellers i adskillige Retninger beslægtede kirkelige Bevægelse i

England (Puseyismen), som i den nyeste Tid synes at skulle gaa over til eller afløses af en stærkt udpræget Tilbøjelighed til ritualistiske Reformere, vel egnede til ved ydre Midler at fængsle Kvindens Sind, at pirre Sanserne og at tilvejebringe Stemninger. Saa meget staar i alt Fald fast, at Paavirkningen i kirkelige Retninger hos os efterhaanden er bleven saa intensiv, at denne Faktor sandsynligvis endnu i lang Tid maa tages med i Beregningen, naar der er Tale om Fremme eller Gjennemførelse af sociale Reformere, til hvilke den danske Kvindes Selvhjælp og Medhjælp udkræves.

Trosspørgsmaalet som væsentligt Led i Emancipationens Udvikling, har særlig i en tidligere Periode i Udlandet staaet paa Dagsordenen. Man er imidlertid i den seneste Tid, hvor Kvindesagen saa at sige har faaet et fast Stæde og med det fra alle samarbejdende Kræfter som Løftestang anerkjendte «Opdragelsesspørgsmaal» som Udgangspunkt, har gjort stærke Fremskridt og kunnet opvise vægtige Resultater, kommet bort fra at betone de religiøse Momenter altfor stærkt eller at stille dem i forreste Række. At der i et saa konservativt Land som England, hvor selv en Lærd som Darwin i sit Hovedværk om Menneskets Oprindelse, tager alle mulige Forbehold ligeoverfor de herskende religiøse Anskuelser, i saa Henseende er gaaet varsomt frem, behøve vi neppe at fremhæve. Anderledes forholdt det sig i Tyskland, navnlig i Begyndelsen af dette Decennium, hvor det større Antal Skrifter om Kvindesagen, hidrørende fra Kvinder, aabenlyst ikke alene bar en stærk Paavirkning af den materialistiske Tidsretning tilskue, men ligefrem betegnede en atheistisk Basis som nødvendig for med Udsigt til varigt Held at kunne bryde Fordomme, Sædvaner og Vedtægter,

der stillede sig hindrende i Vejen for Opnaaelsen af den forlangte fuldstændige social-retslige Ligestilling af Kvinden med Manden. Med Undtagelse af en enkelt Afhandling, der udkom ifjor i Berlin og øjensynligt hidrører fra Damehaand, er der os ikke et eneste Indlæg, forfattet af navngivne Kvinder, bekjendt, i hvilket der særligt lægges Vægt paa Nødvendigheden af det kristelige Grundlag for Familien og Ægteskabet, fra hvilket man bør gaa ud ved enhver social Reform og navnlig ved Løsningen af Kvindesagen.

Midt imellem begge disse Yderpunkter, givet af den atheistiske og den orthodox-kristelige Basis, har der imidlertid i den senere Tid i adskillige Skrifter ved Diskussionen af de enkelte Sider af Opdragelsesspørgsmaalet, gjort sig en karakteristisk Anskuelse mere eller mindre tydeligt gjældende. Den fornægter ikke den kristelige Verdensanskuelses Betydning og anerkjender den særegne Følelses- og Opfattelsesverden, der er rodfæstet i Kvindens Naturel; men den ønsker gennem en højere Undervisning naaet en aandelig Modenhed, der sætter Kvinden istand til at skjelne mellem Gjennemgangsformer af religiøs Erkjendelse samt til at kunne forstaa og respektere hos den dannede Mand Tilstedeværelsen af en Verdensanskuelse, mere eller mindre afvigende fra den, der holder sig indenfor Grænserne af almindeligt kristelige eller særegne sekteriske Dogmer. Den kræver Tolerance, ikke af Svaghed eller Sløvhed, men som Resultat af Dannelse og Selvtænkning; den stiller sig derhos skarpt mod den Zelotisme, der forbitrer Forholdet mellem Mand og Kvinde i talrige Ægteskaber, bidrager Sit til at formindske Sandsynligheden for at blive gift for ikke faa Kvinder af den dannede Mellemlasse og bringer Ufred ind i tallose Familjer.

Medens den almindelige Diskussion af de religiøse Spørgsmaals Stilling til Kvindesagen saaledes i den store evropæiske Lejr tilhører et næsten overvundet Standpunkt, føres der til Gjengjæld den Dag idag en levende Forhandling om Principspørgsmaal, fremkaldte ved den overalt projekterede og tildels iværksatte store Reform af den kvindelige Undervisning. Mænd som Darwin, Spencer, Legouvé, Emmerich du Mont, Dühring etc. have dels foranlediget den, dels fortsætte de den endnu. Debatten af Spørgsmaalet om Muligheden af en lige høj aandelig Dannelse hos begge Kjøen, er bleven særligt fremmet ved forskellige Bemærkninger i Darwin's Hovedværk om Menneskets Oprindelse, samt ved en Betænkning, der afgaves af den store engelske Skolekommission (The schools inquiry commission), der, efter at have undersøgt henved 10 000 Pige- og Drengeskoler, paaviste de tilstedeværende Mangler og Fejlgreb samt udtalte den Opfattelse, at de unge Piger, naar der kunde tilvejebringes et dygtigt Lærerindepersonale, ikke alene indtil det 13de Aar men ogsaa senere vilde kunne rivalisere med Drengene og ikke kunde tilkjendes nogen lavere Intelligens end hine.

Darwin's tildels af Spencer støttede Anskuelse, staar i adskillige Henseender ikke i Overensstemmelse med de Resultater, nævnte Undersøgelse, der væsenligt gav Stødet til Oprettelsen af et Slags Universitet for Kvinder i umiddelbar Nærhed af Cambridge samt af 21 Højskoler (1873—1879) rundt om i Landet, kom til. Den berømte Videnskabsmand tilskriver, som bekjendt, Kvindens underordnede Stilling, hendes oprindelige ringere Duelighed eller Mangel paa Evne til at kunne jage og deltage i Kamp og Strid, samt er af den Mening, at det ingen sinde vil lykkes Kvinden i intellektuel Henseende at naa

Lighedspunktet med Manden. Disse Anskuelse og Paa-stande have fremkaldt stærke Modsigelser og en Række Afhandlinger, i hvilke ganske andre Anskuelse frem-sættes. E. Légouvé har behandlet Spørgsmaalet paa en særlig tænksom og aandrig Maade. I det engelske Tids-skrift: «Westminster Review» (April 1876) udtaler han sig bl. A. derhen, at Kvindens vedvarende Underkuelse kun beviser én Ting, nemlig at man i svundne Tider i Verden har haft større Trang til Mandens særligt frem-trædende Egenskaber og at hendes Time endnu ikke er kommen. Fra denne Kjendsgjerning, mener han, have vi ingenlunde Ret til at slutte, at den ingensinde vil komme. Der behøvedes mange Aarhundreder til at skaffe en med den sunde Menneskeforstand saa højlig overens-stemmende Grundsætning som den: «at alle Mennesker ere lige for Loven», almindelig Anerkjendelse, og den sene Fremkomst af en Idé er saa langt fra at aflægge Bevis for at den er unyttig og falsk, at den meget mere ofte danner et Argument for dens Storhed.

E. Legouvé stiller sig iøvrigt ikke i alle Henseender skarpt ligeoverfor Darwin og Spencer; heller ikke lyser han i Kuld og Kjøen de Fremtidsprospekter, som Stuart Mill i sin Tid, udkastede for, eller de Fordringer, han betegnede som berettigede med Hensyn til Kvindens frem-tidige Stilling. Der er tvertimod, efter hans Mening, Grænser, Kvinden ikke vil kunne overskride. Kvintes-sensen af hele hans Udvikling kan udtrykkes derhen, at han holder Kvinden for uduelig til hvilkensomhelst aande-elig Produktion, der betinges af Geniet, hvorimod han be-tegner hende som duelig til hviketsomhelst Arbejde, der kun betinges af Talentet. En aandrig Kvinde, der i sine Skrifter ikke sjældent har syslet med filosofiske og psyko-

logiske Undersøgelser vedrørende Mandens og Kvindens forskellige aandelige Begavelse, Mme. de Girardin, er kommen til et fra Legouv e noget forskjelligt Resultat, hvilket hun har sammenfattet i Sætningen: »Blandt ti Mænd er der neppe  n, der har Aand; mellem ti Kvinder neppe  n, der er vr vle- og fjantevorn.»

II.

Sp ragsmaal paa Dagsordenen.

Den for Tiden rundt om i den civiliserede Verden optrædende Kvindesags-Bevægelse adskiller sig ikke lidet fra den tilsvarende Bevægelse i tidligere Tidsrum. Emancipationssideerne ere i det sidste Aarhundrede optraadte som D nninger efter de store aandelige og politiske Kampe der førtes i de for Menneskehedens Historie skarpt betegnede M rkeaar 1790, 1830 og 1848. Det var i alle disse Perioder kun enkelte fremragende Personligheder, der bar den Fane frem, disse Ideer og sociale Sp ragsmaal vare indskrevne i. Hele Bevægelsen havde en akut Karakter. Hurtig Opblussen, pludseligt indtrædende Krise og tilsyneladende sporl s Forsvinden vare dens væsenlige Symptomer. Tiltrods for de enkelte fortrinlige Kræfter, der kort efter den franske Revolutions Udbrud førte Emancipationssp ragsmaalet frem — Mary Wollstonecraft og Hippel fortjene her at stilles i forreste Række — faldt det dog snart igjen. Den samme Skjæbne og det samme Forløb havde den Bevægelse, der særlig i Begyndelsen af Trediverne blev baaren af den extravagante George Sand (Mme. Dudevant) og af den forstandige, aandrige Rahel (Varnhagen von Ense's Hustru, kristnet J dinde). Endnu hurtigere endte og efterfulgtes af en stærk Reakation det Emancipationsfors g, der aff dtes af

Revolutionsaaret 1848 og det dermed i Forbindelse staaende sociale Røre. Væsenligt støttet af en Mængde hurtigt dannede Kvindeforeninger, uklar over Midler og Veje, udtømte det sine Kræfter i virkningsløse Resolutioner, fraserige almindelige Udtalelser og smaalige Overenskomster, tildels gaaende ud paa Reformer i Klædedragten. Nogen fælleds Operationsplan eller internationale Forbindelser kjendtes ikke.

I det sidste Aarti er derimod Kvindesags-Bevægelsen tiltaget bestandig i Styrke og Sammenhold. Dens Formaal ere blevne bestemt præciserede og dens nærmeste praktiske Formaal ere ganske anderledes end i tidligere Tider blevne afpassede efter de Hensyn, der bør tages til bestaaende Forhold og det under givne Forudsætninger Opnaaelige. Det er derhos ikke mere enkelte Kvinder, paa hvem saa at sige hele Arbejdet hviler, men dette er blevet fordelt eller overtaget af et stedse voxende Antal begavede, ved social Stilling, literær Virksomhed eller fin Dannelse og Aandrigheid udmærkede Damer. Hvem der har fulgt Bevægelsen i de forskjellige Lande, véd hvilken god Klang i store Kredse der tillægges Navne som: Miss Harriet Hunt, Elisabeth og Emmely Blakwell, Clemence Lozier, Mrs. Beecher Stowe (Nordamerika), Josephine Buttler, Miss Carpenter, Louise de Ramé (Ouida), Mrs. Garitt Anderson, Mrs. Shaen, Miss Emmely Davis, Mrs. Grey, Miss Sheriff, (England), Mlle. Lemonnier, Mme. Mallemanche (Frankrig), Elise van Calkaer (Holland), Anna Heim, Susanne Müller (Schweiz), Nadejda Suslowa (Rusland), Camilla Collet (Norge), Marie Calm, Louise Büchner, Lina Morgenstern, Johanne Goldschmidt, S. Simon, E. Laddey, Rosalie og Agnese Schallendorf, Jenny Hirsch,

Augusta Schmidt, Frederikke Kaufmann, Scheppeler Lette etc. (Tyskland).

Mange af disse Kvinder ere literært dannede og den Virksomhed, de udfolde, kommer dels tilsyne i særegne Brochurer, dels i Hovedorganerne for Kvindesagen, til hvilke for Tiden maa henregnes: «The Woman's Journal», «The English Women at school» (England), «Ons Streven» («Vore Formaal», Holland), «Deutsche Hausfrauenzeitung» og «Frauen-Anwalt» (Tyskland). Til de ældre Kræfter, der virke for Sagen, kommer der derhos med hvert Aar en talrigere Eftervæxt. Universiteterne i de Forenede Stater, i Schweiz, Italien og Danmark staa aabne for Kvinder, tildels uden særlige Adgangsbetingelser. Universiteterne Cambridge, Oxford, St. Andrews og Dublin have i enkelte Retninger aabnet deres Høresale for de Kvinder, der ikke foretrække at overvære de Forelæsninger, som holdes ved de tvende Universiteter for Kvinder, som ere blevne oprettede fornylig i Nærheden af Cambridge og i Girton. De medicinske Skoler i London, St. Petersburg, New-York og Filadelfia, det fysiologiske Selskab i Charlestown, 21 Højskoler i England, 26 Højskoler i Rusland, 15 Lærerindeseminarier i Tyskland, Vassar-Kollegiet i Nordamerika, Victoria-Lyceet i Preussen og talrige Fagskoler afgive hvert Aar et stort Antal Kvinder, der i disse Undervisningsanstalter have tilegnet sig en Dannelse, som ellers kun har været at finde hos Mænd. Store Foreninger i forskellige Lande, der tildels staa i Forbindelse med hverandre og arbejde i fælleds Øjemed, saasom: «The national educational association» (Nordamerika), «The National Union for improving the education of women» og «The Ladies Association» (England), Foreningen «Tesselschade» (Holland), «Den Letteske Kvinde-

forening» og «Den tyske almindelige Forening» (Tyskland), af hvilke de fleste have deres egne Organer og adskillige aarlige eller periodiske Kongresser, støtte disse Bestræbelser, give Medlemmerne Lejlighed til offentlig Optræden og bidrage, støttet tildels af højtformaaende Personligheder, mægtigt til Sagens raske Fremme og til et virksomt Samarbejde. Der er i saa Henseende i forskjellige Retninger naaet Resultater, der aflægge Vidnesbyrd om, at der hos selve Kvinderne ere tilstrækkelige Kræfter tilstede, og at Organisationen er saa vidt fremskreden, at Sagen nu kan undvære den mandlige Ledelse, der i lang Tid har været anset for uundværlig. Man har her for sig en stor og rørig Lejr, der lader høre fra sig i Bøger, Brochurer, Avisartikler, gennem Forelæsninger, Foredrag, Petitioner etc. Det vilde, ligeoverfor disse kraftige Livsytringer, være en dyb Ironi, at betegne Meddelelser om og fra dette voxende, sig fremarbejdende, kvindelige Samfund, som hidrørende fra: «De Stummes Lejr».

Det vilde være saa godt som ugjærligt i korte Træk at skulle angive det væsentlige Indhold af de Afhandlinger og de Foredrag over Kvindesagen, der i de senere Aar ere fremkomne. En Række Spørgsmaal ere blevne behandlede paa de talrige Kvindekongresser, saasom: «Haandarbejdets Indførelse som obligatorisk Undervisningsfag i samtlige Pigeskoler»; «Vedtagelsen af den Schallenfoldske Methode i saa Henseende»; «den særlige Uddannelse for huslig Virksomhed»; «Betydningen af den Paavirkning, der udøves af «The Ladies Association» ved Salget og Fordelingen af smaa, 12—16 Sider omfattende, 1 til 3 Pence kostende Pjecer, i hvilke der gives Kvinderne og Mødrene af de arbejdende Klasser hygiejniske Raad og

gavnlig Sundhedsregler (af disse Pjecer ere i de sidste 20 Aar bleven udbredt mere end 1 200 000 Exemplarer; de mest bekendte ere: «Sæbens og Vandets Magt; En Drøm, der gik i Opfyldelse»; «Et Ord om frisk Luft», «Lille Marias Sygdom»; «Hvorledes man behandler et lille Barn»; «Den billige Læge»; «Moderen»; «Hvorledes man vasker Børnene»); «Husmødrenes Forhold til Tjenestepigerne»; «Valget af Bøger for Pigeskolerne og Fortsættelseskolerne»; «Lærerindeseminarernes Indretning»; «Diskussioner over den falske Sentimentalitet og den honette Ambition, der lægge Kvindesagen Hindringer i Vejen»; «Kvinderne og det medicinske Studium»; «Om Grænserne, der bør drages mellem en lærd og en dannet Kvinde»; «Om Dannelsens Betydning hos Mødrene ved deres Paavirkning af deres egne Børn»; «Om Kvindesagen som Kulturspørgsmaal»; «Om Studiet ved de offentlige Universiteter eller ved Privatuniversiteter for Kvinder», etc. etc. etc.

Nogle af disse Spørgsmaal ere saa at sige uddebatterede og der er blevet bragt en Forstaaelse tilveje, der var en nødvendig Forudbetingelse for Muligheden af heldige Resultater. Det vigtige Spørgsmaal, om det hensigtsmæssigste Lærerpersonele for den unge Kvinde indtil hendes 18de Aar, er saaledes fra alle Sider besvaret derhen, at det særlig og i ganske overvejende Grad bør være Kvinder, der lede Undervisningen, samt at disse, paa Grund af bedre naturlig Begavelse, finere Takt, bedre Forstaaelse af Børnene samt større Taalmodighed og Blidhed, ere bedre skikkede til dette Hverv end Mænd. Den samtidig hermed overalt optrædende Erkjendelse, at det nuværende Lærerindepersonale langt fra er, hvad det burde være, har derhos foranlediget de uafslægt til Re-

geringerne fremsendte Fordringer om Indretning af et stort Antal Statsseminarier for Kvinder. Et andet Spørgsmaal, nemlig det om Undervisningsfagene, er paa Grund af bestaaende Forskjelligheder i det hidtil gjældende Opdragelsessystem, bleven besvaret forskjelligt i de enkelte Lande. Saaledes har man i England særlig søgt at vinde større Tid ved Beklipning af Undervisningen i Musik og Fransk. I Tyskland, hvor man ikke har naaet saadanne Monstrošiteter som f. Ex. 5000 Musiktimer for en Pige i Tiden fra det 9de til det 16de Aar (hvorpaa der gives mange Exempler i England), er det særligt Undervisningen i Fransk, i Religion og i den for Barnet mindre forstaaelige Literatur, der er bleven indskrænket eller forlanges indskrænket for at faa Tid og Plads til en mere omhyggelig Undervisning i Haandarbejde, Gymnastik, Tegning, Sundhedslære, Naturvidenskaber etc. Fordringen om Undervisningens Fortsættelse til det 18de Aar, forsaavidt den efter den sociale Stilling og Anlæg er mulig, forlanges saa godt som enstemmig og er tildels gennemført. Om et tredje Spørgsmaal, der drejer sig om Mændenes Medvirken i Kvindesagen, særlig ved Foreningernes Møder og gennem literære Indlæg, hersker der fremdeles principiell Uoverensstemmelse. Den gjentagne Gange forsøgte Sammensmeltning af de to store tyske Foreninger er tildels strandet paa Grund af Uenighed med Hensyn til dette Punkt.

Et omtvistet Spørgsmaal er det ogsaa, hvorvidt og i hvilken Grad Sandsynligheden for at blive gift i det sidste Aarti er aftaget for Kvinden af den dannede Mellemklasse. Hele den nuværende stærke Bevægelse i Kvindesagen hviler for en ikke ringe Del paa den Antagelse, at et større Antal Kvinder end i tidligere Perioder

ikke naer sin naturlige Bestemmelse. Statistiken giver ikke fyldestgørende Oplysninger i saa Henseende. Resultaterne af Folketællingerne gaa vel tildels ud paa, at Millioner af Kvinder i de civiliserede Lande have Udsigt til at forblive ugifte; men Giftermaalsstatistiken har for de forskjellige Staters Vedkommende dels modsigende, dels mindre nøjagtigt oplysende Meddelelser at opvise. I det Hele og Store er Antallet af aarligt afsluttede Ægteskaber steget i Tidsrummet fra 1853 til 1874 for Preussens, Østrigs, Nederlandenes, Italiens og Spaniens Vedkommende, medens der har fundet en Nedgang Sted i England og Danmark. Prof. W. Scharling har i Aaret 1873 i en Afhandling i Nationaløkn. Tidssk. «Den økonomiske Tilstands Indflydelse paa Vielser, Fødsler og Dødsfald», for Danmarks Vedkommende i Perioden fra 1850—1870 eftervist en aftagende Tilbøjelighed hos Mændene i en Alder af over 25 Aar til at indgaa Ægteskab. «Journal for Statistical Society», Dec. 1877, indeholder for et større Antal Landes Vedkommende en Række Oplysninger angaaende dette Spørgsmaal, der tildels ere uddragne af Martin's Værk: «Comparative Progress of Population in some of the Principal Countries of Europe».

I England (og Wales) var Antallet af Ægteskaber pr. 1000 Indbyggere i Aarene 1853 — 17,9; 1854 — 17,2; 1860 — 17,1; 1870 — 16,1 og 1874 — 17,1; i Frankrig i samme Tidsrum henholdsvis 15,5; 15,1; 15,8; 12,0 og 16,5; i Preussen resp. 17,0; 15,6; 16,8; 14,7 og 19,4. I Østrig beløb Antallet af Ægteskaber sig i 1853 til 16,8, i 1870 til 19,4. I Nederlandene steg det fra 15,5 i 1853 til 16,6 i 1874; i Sverig fra 14,4 til 14,5.

For vort Fædrelands Vedkommende træffe vi for de 22 paa hinanden følgende Aar 1853—1874 følgende For-

hold: 18,5; 17,5; 17,1; 17,3; 18,0; 17,5; 16,9; 16,0; 14,9; 14,7; 15,0; 11,3; 17,8; 16,8; 15,3; 14,6; 14,7; 14,7; 14,6; 16,2; 16,4. Med Hensyn til det, det egentligt kommer an paa, give disse Meddelelser i det engelske Tidsskrift imidlertid ikke noget fyldestgørende Svar, idet Ægteskaberne ikke ere inddelte i Grupper med særlig Gruppe for Kvinder af den dannede Mellemlasse. Med Hensyn til Sidstnævnte er det fremdeles et næsten allevegne overensstemmende Skjøn, hentet væsenligst fra personligt Kjendskab til større eller mindre Kredse, der danner Grundlaget for de Domme, der fældes. Skjønt der paa dette Omraade og paa denne usikre Basis kan finde stærke Overdrivelser Sted, saa synes dog Kjendsgjærningen uomstødelig, at Forholdene for Middelstandens Kvinder i en længere Aarrække ere blevne mere og mere uheldige. Et mere hensigtsmæssigt, paa Livets Krav og Kampen for Tilværelsen, beregnet Opdragelsessystem er nødvendigt, særligt af Hensyn til den ugifte Kvinde. Mere end nogensinde tidligere har man haft Lejlighed til at mindes en aandrig Kvindes (Rahel's) Betragtninger over Kvindens fremtidige Stilling og de profetiske Ord: «I en nær Fremtid vil det mere end nogensinde vise sig, at vor Opdragelse er vor Skjæbne», som hun rettede til sine Medsøstre rundt om i Verden. (Fortsættes.)
